

»Lunini sosedje smo.«

ANŽE OKORN

Gagarin (Gagarine, 2020) v režiji Fanny Liatard in Jérémya Trouilha v enem od začetnih prizorov postreže s preko teleskopa približano luno. Razločno je videti gore in čašaste depresije, ki jih je Galileo Galilei imenoval kraterji. Luna. Zemljin edini naravni satelit, obenem pa tudi edini mesec, ki traja cela življenja. Ker sta avtorja filma Francoza, gledalec še toliko hitreje pomisli na **Potovanje na Luno** (Le voyage dans la Lune, 1902) Georges Mélièsa, ob tem pa ni povsem prepričan, da mu ne bo nebesno telo pomežiknilo, preden mesečevega očesa ne stakne raketa. Armstrongov »majhen korak za človeka, a velik skok za človeštvo«. Luna: ime veselega psa. Zakaj ne bi bili *blockbusterski* in imeli za predsednika ZDA Billa Pullmana: **Dan neodvisnosti** (Independence Day, 1996, Roland Emmerich), v katerega otvoritvenem prizoru lunino obličje – skupaj s človeškimi stopinjami ter podpisom Richarda Nixona vred – zlovešče preleti vesoljska ladja. Luna, ki ima moč nositi nas, in za katero že zaradi albuma Pink Floydov ne pozabimo, da ima tudi svojo temno stran ... In že smo pri **Andaluzijskem psu** (Un chien andalou, 1929, Luis Buñuel) ... In gre oblak čez polno luno tako kot britev čez žensko oko ...

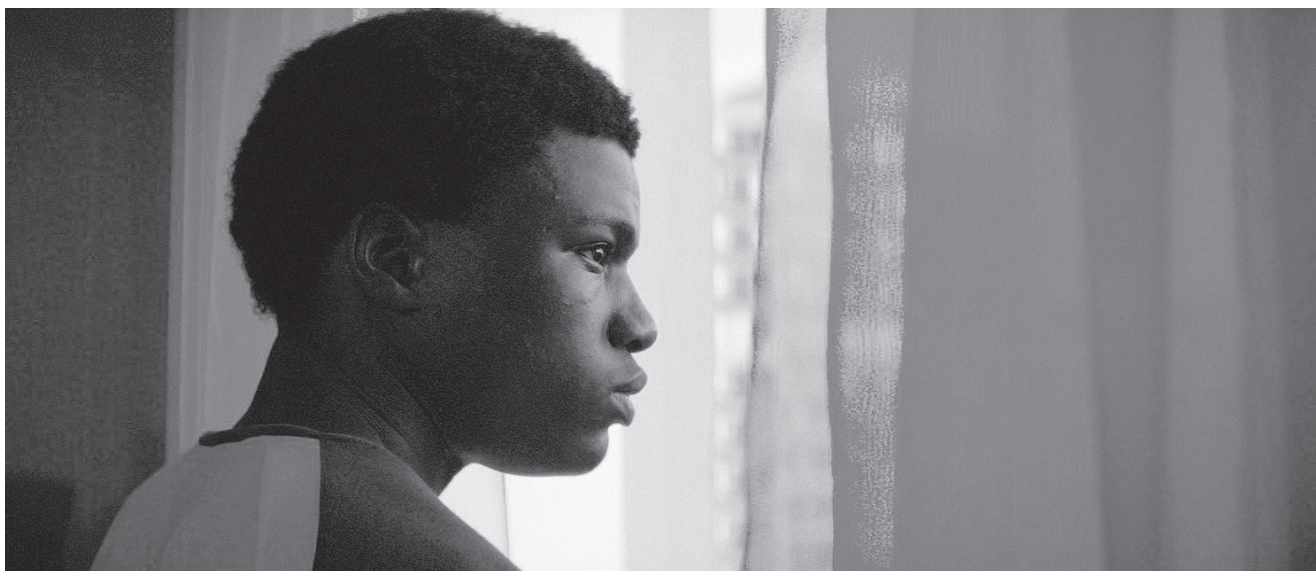
Okoli asociacijsko bogate lune pa zvezde, ki bi jih lahko pospremili s citatom iz Chaplinove mojstrovine **Odrske luči** (Limelight, 1952): »Kaj zmorejo zvezde? Nič, le na svoji osi čepijo.« **V senci drevesa** (Undir trenu, 2017, Hafsteinn Gunnar Sigurdsson) vidimo črnca, kako sredi belega dne, zleknjen na odsluženem pisarniškem stolu, kadi šišo. Sledi prizor šoloobvezne deklice, za katero gledalec posumi, da bo dopoldne sredi tedna preživela tako, kot ga običajno njena mama – na balkonu –, popolnoma predana obveščevalni službi soseske. Če bi si kdo zaslužil dodatek za stalno pripravljenost, je to ona! Sto na uro mimo zakona lokalnega dilerja s tako imenovanim »avtomatikom«. Z andahtjo pokajen čik pred trafiko ne bo tudi zadnji. »Tu crkujemo!« se pritožuje emo grafit, ki jih je vse naokoli vse polno. Sposobni za delo brez omejitev posedajo po klopcah ... Ob tem dandanes marsikdo ne bi mogel držati gobca ... Neupravičeno prejeta socialna pomoč oziroma podpora, bla bla ... Blatenje glavne zvezde filma, socialnega naselja Cité Gagarine na obrobju Pariza, ki ga je v sedemdesetih zgradila in potem baje tudi kot svoje središče uporabljala francoska komunistična partija ter seveda nosi ime po prvem človeku v vesolju, ni

prišlo v poštev. Še več, sosesko je filmski ekipi v določenih trenutkih uspelo posneti povsem vesoljsko ... Skoraj kot raj – tam nekje med utesnjujočim kozmonavtskim skafandrom in figovim listom. Kot bi zahvaljujoč kameri, ki se vrti zdaj okoli svoje osi, zdaj okoli svojega objekta, neskončna modrina neba, obenem pa vsa nadstropja poslopij Gagarina postajala zemeljska skorja in tako naprej vse tja do tekočega zunanje-ga in trdnega notranjega ... Jedra?

Za njegovo rušenje leta 2019 je zadostovalo naslednje poročilo, ki ga glas v zunanosti polja birokratsko hladno prebere na podlago skoraj neopisljivo toplih posnetkov naselja, snemanega z drona – kot bi se »želela« kamera, kar se le da, oddaljiti od ljudi, ki jim Gagarine pomeni dom: »Odkrili smo razpoke in pogrezanje spodnjega dela stavbe E. Sanitarna napeljava je znatno zastarela. Napake evakuacijskega sistema. Azbest je prisoten v izolaciji, lepilu, tleh in parketu; stopnja prašnih delcev: več kot 25.000 vlaken na liter.«

Ocena tveganja: ZELO VISOKA!

Visoka so bila tudi pričakovanja, ki jih je slutiti v arhivskih posnetkih inavguracije blokovega naselja, s katero se film dejansko začne, in se je je udeležil tudi sam Gagarin. Skandiranje ob

Gagarin (2020)

slovesnem odprtju »Jurij, Jurij« – ta je bil z vsakim vzklikom manj ruski oziroma sovjetski ter bolj francoski ... ali še bolje svetovni – pa premeteno zamenjajo prizori, v katerih je to namenjeno glavne-mu junaku Liatardovega in Trouilhovega prvenca, temnopoltemu šestnajstletniku, ki je po slavnem kozmonavtu dobil ime in je temu primerno velik vesoljski navdušenec. Teniška žogica kot središče naredi-sam modela sončnega sistema; plakati ozvezdij na stenah; Jurijev dar za inženiring in zavidljive ročne spretnosti, ki pa kljub njegovemu naprezanju in pomoči prijateljev ne morejo rešiti njegovega vesolja v malem. »Jurij, Jurij«, naj se še tako trudi pri prenovi, je namreč vse bolj slišati kot »Dule Savič«; bloki Gagarinove ulice pa videti kot **Rane** (1998, Srdjan Dragojević). Upanja poln slogan »Gagarin za vedno!« umira ... Vsakega od Jurijevih ust odtrganega evra, ki ga požre njegova sizifovska renovacija, je škoda! V igri so namreč **Rezervni deli** (2003, Damjan Kozole), ki jih ne more poplačati nobena mamina zlatnina. Hočeš ali nočeš, Cité Gagarine bo postal le še eden od naslovov na »pokopališču stavb«.

»Si že kdaj slišala za nebesno predmestje?« »Ne.« »V vesolju je predmestje tisto, kar je okrog zvezd. [...] Temnejše je, a brez tega zvezda ne preživi.«

Gagarine je kot filmski tečaj samobrambe za ženske na terasi bloka, ki se konča s plesom na komad *The Streets* – »On the Flip of a Coin«.

Namesto nagrobne sveče ali žalnega venca sta Liatard in Trouilha naselju Gagarine v spomin posnela prelepo, pa tudi duhovito filmsko odo eskapizmu. Gre za fikcijo, posneto okoli resničnega dogodka; sanje okoli ruševin; naturščike okoli resničnih zvezd, kot sta Denis Lavant in Finnegan Oldfield; za krik najstnika, »Vsi skupaj mi že dajte Mir!«, ki ima ob tem v mislih mednarodno

vesoljsko postajo – in si jo tudi zgradi, kar doma, oziroma ko opravi z vsemi odvečnimi zidovi, pri sosed(h). Ampak ko Jurij ostane – ne **Zadnji črnc v San Franciscu** (The Last Black Man in San Francisco, 2019, Joe Talbot) – pa vendarle blizu – **Sam samcat** (2018, Bobo Jelčič) v bloku, v katerem je odrasel, nekakšna geto verzija samopreskrbnega **Marsovca** (The Martian, 2015, Ridley Scott), ga kmalu ni več mogoče ločiti od rastlin, ki jih goji. »Milo raste vitica« le če ima dovolj sonca – ko pa govorimo o umetni svetlobi, je tej seveda inherentna vsa problemskost skrbi za nekaj ali nekoga drugega ... pa naj gre za sočloveka, ali celo – ob vseh Jurijevih bučkah, različnih kalčkih, orhidejah in ohrovtu – Kobilco. Slednjo sem zanalašč zapisal z veliko, saj so me prizori njegovega UV vrtička kljub *wannabe spacey* dekoraciji močno spominjali na določene dele *Poletja*, ki ga je naslikala Ivana.

Filmsko fotografijo Victorja Seguina, ki kot bi je bila po eni strani ena sama sončna svetloba, po drugi pa tudi vse možnosti življenja v sožitju rasno precej pisanega prebivalstva naselja Cité Gagarine, lepo povzame prvi prizor po otvoritvenih črno-belih arhivskih posnetkih: Sonce, ki prihaja izza stavbe, z razponom od turkizno modre, v filmu potem v različnih odtenkih prisotne tudi kot del kostumografije in scenografije¹ – na trenutke ga je res modro gledati – do krvavo rdeče, ki med vrsticami marsikatero pikro reče tudi o ideologiji. Kot bi bile v ozadju besede, ki jih je v svoji *Kritiki črnskega uma* zapisal Achille Mbembe: »Prednost smo dali napol sočni napol mesečevi, napol dnevni napol nočni reminiscenci in

pri tem mislili na eno samo vprašanje: kako misliti razliko in življenje, podobno in različno, presežek in *biti-skupaj* [*l'en-commun*].«²

»Zakaj bi bili vesoljci nasilni?« vpraša Jurij (Alseni Bathily), poosebljenje Gagarina oziroma njegovega duha, simpatija Diana (Lynn Khoudri) iz bližnjega romskega tabora pa mu odgovori: »Če ljudje ne govorijo istega jezika, se pretepajo. Tako pač je. Mene to ne briga, govoriti znam s celim svetom.«

Morsejeva abeceda; trije kratki ... trije dolgi – – – pa spet trije kratki ... poljubi!

Naproti utopiji ...

»Kjut« za boljši jutri, »nebesni zemljevid«.

Medtem ko imajo tako imenovani filmi predmestja (cinema banlieu) opraviti predvsem s tolpmi, sistemskim rasizmom, gentrifikacijo, policijskim nasiljem in tako dalje, pa lahko za *Gagarine* s citatom Jurijeve v. d. mame, Turkinje Veri (Farida Rahouadj), rečemo še naslednje:

»Ljubezenska pesem je.«

»O čem govori?«

»Lunini sosedje smo.«

2 Mbembe, Achille. *Kritika črnskega uma*. Založba ZRC SAZU, Ljubljana, 2019, str. 22. Za intenziviranje fine meta finte, o kateri sem pisal v prejšnji opombi, so tudi platnice slovenske izdaje Mbembejeve knjige v modri barvi.

1 Za fino meta finto se je ta ujemala celo z barvo odštevalnika časa video platforme Vimeo, na katerem sem si ogledal *screener*.